

Případ Mašínové v kontextu výuky o 50. letech

Jaroslav Pinkas

jaroslav.pinkas@ustrcr.cz

Ústav pro studium totalitních režimů

www.dejepis21.cz

Principy kontroverzní výuky

Alan McCully, University of Ulster

[http://www.socsci.ulst.ac.uk/education/profiles/aw.mccully/research.p
html](http://www.socsci.ulst.ac.uk/education/profiles/aw.mccully/research.html)

Význam kontroverzní výuky

- ***Moderní demokratická společnost závisí na schopnosti diskutovat s těmi, kdo mají jiný názor: přijmeme-li tuto tezi jako východisko, pak je povinností nás učitelů rozvíjet schopnosti žáků v tomto směru***
- Školní třída se zdá být přirozeným prostředím takové výuky, a to protože:
 - Historie je jedním dlouhým příběhem kontroverzí
 - Současné politické debaty mají často svůj původ v historii

Principy kontroverzní výuky II

- Studenti, kteří se více účastní debaty, budou pravděpodobně v budoucnu
 - Volit a podporovat základní demokratické hodnoty
 - Účastnit se politických diskusí, zajímat se o procesy v politice
 - Sledovat politické zpravodajství v médiích
 - Mít důvěru ve svou schopnost ovlivnit veřejnou politiku
- Proč využívat minulost pro rozvíjení kontroverze?
 - Historie představuje události vzdálené každodenní zkušenosti žáků. Tato vzdálenost umožňuje klidnější reflexi
 - Stanoviska jsou méně předpojatá a naléhavá, chybí osobní a bezprostřední emocionální zapojení

Práce s emocemi

- Přenos vzorců chování z minulosti do současnosti je velmi obtížný projekt pro žáky a bez podpory učitele to nedokáží
- Historie je vázána na kulturní identitu žáků (jejich rodinné zázemí, prekoncepty) – každá diskuse o minulosti má potenciál vzbudit silné emoce
- V kontroverzních otázkách je tedy silná emoce automatická – ovšem může působit jako bariéra – pokud ale bude emoční stránka problému ignorována, může to vést k tomu, že žáci budou školní dějepis pokládat za zcela irelevantní pro jejich představu o minulosti

Bezpečné prostředí a otevřenost diskuse

- Vytvoření bezpečného prostředí!

- Bezpečné prostředí, aby studenti mohli vyjadřovat své názory a své emoce
- Pro učitele je to náročné – musí držet nervy více na uzdě – občas třeba vyhlásit přestávku

- Umožnit širokou škálu postojů

- učitelé by neměli reagovat na studentské nápady vlastními soudy (měli by se zdržet vnášení vlastních etických hledisek do debaty) – určení hranice je obtížné a některé příliš extrémní názory by neměly být připuštěny – nicméně autoritativní zásah učitele by mohl diskusi rychle ukončit
- **Jako učitelé doufáme, že žáci odmítnou násilí nebo jiné předsudky, ale žáci se těžko změní jenom tím, že označíme tyto postoje za nelegitimní**
- **Pokud opravdu věříme v demokratické hodnoty, musíme připustit, že diskuse povede k lepším nápadům než normativní výklad**
- Nastavení hranic závisí na místní situaci

Široký rozptyl názorů

- Konflikt jako nezbytná součást demokracie: potřeba důkladně se seznámit s protichůdnými názory jako legitimní součástí demokratické kultury
- Připuštění extrémů je seznamování se s reálným stavem diskursu: pokud omezíme pohledy, žáci by mohli nabýt dojmu, že úroveň konsenzu ve společnosti je vyšší, než tomu ve skutečnosti je.
- **Škola jako místo, kde se produkuje normativní názor, nebo škola jako místo, kde se diskutuje?**

Podmínky výuky pracující s kontroverzí

- **Výuka založená na kontroverzních tématech by měla být součástí celkové kultury školy**
- Výuka by měla být v souladu, nikoli v opozici s tím, co se očekává od školy
- **Zásadní pro tento typ výuky je podpora pro učitele od ředitelů a „školních lídrů“** – učitelé musí vidět, že se důvěřuje jejich profesionálnímu úsudku a schopnosti riskovat
- Didaktický konstruktivismus
 - interpretace minulosti je diskurzivní a konstruktivistický proces, ve kterém alternativní verze soupeří o uznání

Příběh bratří Mašínů

- Vstup do historie: protikomunistický boj Mašínů v padesátých letech (1951–1953)
 - Vytvoření odbojové skupiny, přepadení stanic SNB: Chlumeck nad Cidlinou, Čelákovice, přepadení vozu s výplatami, sabotáže, nezdařený pokus o emigraci, věznění Ctirada Mašína, útěk z ČSR, soudy se spolupracovníky: včetně trestů smrti
- Mašínové v USA (1954–dodnes)
 - Služba v armádě, podnikání, 2010: zemřel Milan Paumer, 2011: zemřel Ctirad Mašín
- Druhý život Mašínů (1965–dodnes)
 - Literární reprezentace: JÁNSKÝ, Rudolf: *Tady bezpečnost*, Naše vojsko, Praha 1966, s. 85–116; VRBECKÝ, František: *Mrtví nemluví*, Naše vojsko, Praha 1985, s. 73–107; RAMBOUSEK, Ota: *Jenom ne strach*, Praha 1990; NOVÁK, Jan: *Zatím dobrý. Mašínovi a největší příběh studené války*, Argo-Paseka, 2. doplněné vydání, Praha 2013
 - Audiovizuální reprezentace: 30 případů majora Zemana (díl z roku 1951, Strach), Země bez hrdinů, země bez zločinců
 - Divadelní představení: Já, hrdina (2011, divadlo Disk, r. Jiří Havelka)

Literatura k tématu:

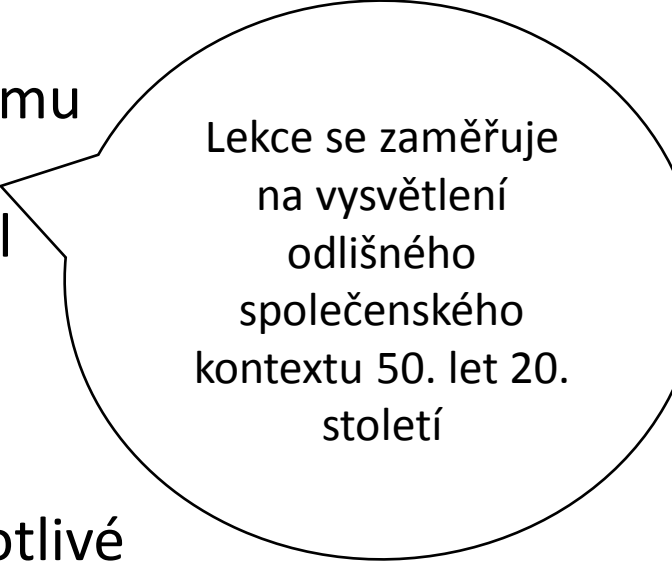
- <http://www.ustrcr.cz/cs/odbojova-skupina-bratri-masinu>
- NĚMEČEK, Jan: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*, Torst, Praha 1998
- MAŠÍN, Ctirad – MAŠÍN, Josef – PAUMER, Milan – BLAŽEK, Petr – BEZDĚKOVÁ, Olga (eds.): *Cesta na severozápad*, Academia, Praha 2010, na s. 11–13 rozsáhlá bibliografická poznámka k tématu.
- KALOUS, Jan: Mašínové. In: BABKA, Lukáš – VEBER, Václav (eds.): *Za svobodu a demokracii III. Třetí (protikomunistický) odboj*. Evropské hnutí v ČR – Univerzita Hradec Králové, Ústav filosofie a společenských věd v nakladatelství M & V, Hradec Králové 2002, s. 90–116
- KALOUS, Jan: Reflexe bratří Mašínů v dobovém kontextu. In: *Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a ve střední Evropě*, ÚSTR, Praha 2010, s. 145–155, přístupné online: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/publikace/sborniky/odboj/kalous-jan.pdf>
- BLAŽEK, Petr – ČVANČARA, Jaroslav: *Z války do války. Dospívání bratří Ctirada a Josefa Mašínových ve vzpomínkách a fotografiích*, Paměť a dějiny 2013/03, s. 96–111, přístupné on-line: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1303/096-111.pdf>
- MASIN, Barbara: *Odkaz. Pravdivý příběh bratří Mašínů*. Mladá fronta, Praha 2005

Mašínové jako didaktické téma

- O čem příběh Mašíků vypovídá?
 - Legitimita politického násilí
 - Škála postojů vůči komunistickému režimu
 - Jednání lidí v mezních situacích
 - Konstruování příběhu a jeho proměny
- Tři náměty na www.dejepis21.cz
 - Pluralita postojů vůči režimu

Námět 1: Pluralita postojů vůči režimu

- <http://dejepis21.cz/pluralita-postoju-vuci-rezimu-v-50-letech-20-stoleti>
- Žák se seznámí se základní charakteristikou komunistického režimu v jeho zakladatelské, stalinské fázi, vnímá dobovou atmosféru období, především vypjatý třídní boj, registruje, že část obyvatel režim přijímá a jiná jej odmítá, registruje dobovou atmosféru studené války a nejistoty.
- Žák rozpoznává pluralitu postojů, které vůči státnímu zřízení jednotlivé části obyvatelstva zaujímaly, na základě analýzy jednotlivé postoje hodnotí a vymezuje se vůči nim.
- Žák analyzuje a interpretuje audiovizuální prameny a vytváří si na základě této interpretace vlastní názor na postoje obyvatelstva vůči režimu.

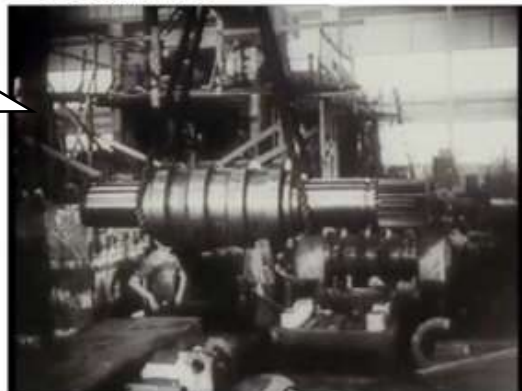
Lekce se zaměřuje
na vysvětlení
odlišného
společenského
kontextu 50. let 20.
století

Jak se lidé stavěli vůči
komunistickému režimu?

Dobové pohledy na režim I

Co slibuje
režim? Jakým
způsobem se
snaží lidi
oslovit?

Socialismus

Učíme se od sovětských lidí, 1950, r. František Nešetřil

Prorežimní demonstrace

Ohlédnutí, 1968, r. Antonín Máša

Jaké postoje
skandující lidé
zastávají?
Jak jsou staří?
Proč jsou oblečení
podobně?
Co provolávají?
Jaký je jejich vztah k
vládě a KSČ?

Co se v ukázce
děje?
Kdo provolává
hesla a proč? Co je
cílem
demonstrace?

Svazácká generace

Žert (1968) r. Jaromil Jireš

Závodní dovolená

Dovolená s Andělem (1952, r. Bořivoj Zeman)

Jaký je význam
tohoto obrazu?
Na co se snaží tvůrci
filmu upozornit?
Jak na to mohli lidé
reagovat?

Dobové pohledy na režim II

Co dělal Janek, než
přišel na vojnu?
Jaký byl osud
Jankova otce?
Jaký byl rozdíl mezi
osudem
nadporučíka
Kopřivy a osudem
Jankova otce? Proč
tomu tak podle
vás bylo?

vojenské osudy

Tichá bolest (1990, r. Martin Hollý)

Jaký je Fandův
postoj vůči
režimu? Jaký je
postoj jeho
přítelkyně
Vlasty?

Poslech zahraničního rozhlasu

Vracenky (1990, r. Jan Schmidt)

Milada Horáková před soudem

Záznam z procesu H (1950)

Kdo je žena, která
hovoří?
Co o ní víme?
Jak na vás rozhovor
působí?

Proces se Slánským

Vracenky (1990, r. Jan Schmidt)

O jakém procesu se v
rádiu mluví?
Předcházely mu
nějaké jiné procesy?
Jak široká veřejnost
podle tohoto obrazu
vnímala politické
procesy?
Jak působí politika na
vztah Fandy a Vlasty?

Závěrečná reflexe

Na závěr lekce se vrátíme k úvodní ukázce. Konfrontujeme původní předpoklady s aktuálními závěry. Soustředíme se na reflexi procesu analýzy. Všímáme si společně s žáky, kde a proč se jejich názory změnily, případně proč zůstaly stejné.

Jak je ovlivnily obrazy minulosti, případně které obrazy je ovlivnily více a které méně? Jakou roli hrála společná reflexe? S jakými předpoklady k tématu přistupovali a co tyto předpoklady formovalo? Názory rodičů a prarodičů? Televize? Filmy?

Po reflexi probírané látky se můžeme vrátit k tématu a navázat otázkou po prožitku padesátých let v rodinách žáků. Jaká byla vaše (vaší rodiny) padesátá léta? Otázku můžeme zadat i jako domácí úkol.

Námět 2: Legitimita politického násilí

- <http://dejepis21.cz/legitimita-politickeho-nasili>
- <https://prezi.com/itqsu7cugw3e/politicke-nasili-v-50-letech-20-stoleti/>
- Žáci srovnávají dva případy ozbrojeného odporu proti představitelům bezpečnostního aparátu totalitního státu v českých zemích v roce 1944 a v roce 1951: posuzují okolnosti, vyvozují závěry, hodnotí oba případy
- Žáci uvažují o souvislostech ovlivňujících jednání člověka: o politických kontextech, rodinných tradicích a mezních situacích
- Žáci uvažují, za jakých podmínek má člověk právo používat násilí
- Žáci analyzují a interpretují texty
- Žáci formulují své názory, diskutují o nich a učí se respektovat nesouhlasné názory

Úvod: Brainstorming

Co je to terorismus?

Kdy je násilí legitimní?

Kdy je útok proti druhým lidem
ospravedlnitelný?

Politické násilí I

Případ Vojtěch Luža

Případ Luža

Vojtěch Boris Luža
(1891-1944)

- legionář
- generál čs. armády
- jeden z nejvýše postavených vůdců čs. odboje (Rada tří)

podzim 1944: vlna zatýkání - snaha přesunout se na Moravu

Tragická událost v hostinci v Hřibě u Přibyslavi

25. 10. 1944

Tragická událost v hostinci v Hřišti u Přibyslavi

2. 10. 1944

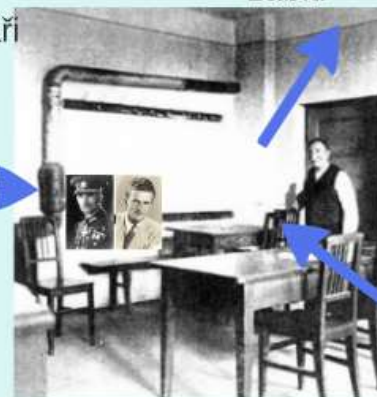

unavení odbojáři si potřebují odpočinout
disponují falešnými legitimacemi
obracejí se o pomoc k starostovi

starosta Jaroslav Honza je odkazuje do místního hostince

unavení odbojáři se v hostinci snaží usušit a odpočinout si

odbojáři střílejí a v nastalé přestřelce jsou zabiti

Četníci vpadnou do hostince a s napřaženými pistolemi žádají legitimace

starosta Honza se obává provokace a radí se s právě přítomným četníkem Josefem Navrátillem

Navrátil přivolává posilu - vrchního strážmistra Bohuslava Mečíře a strážmistra Stanislava Onderku

poválečné vyšetřování stanovilo jako důvod incidentu "přehnanou služební horlivost četníků"

Reakce odboje

25. 10. 1944

Exemplární trest - poprava četníků

25. 10. 1944: skupina partyzánů (8 Rusů, 4 Čechové) z oddílu Čapajev obsadila četnickou stanici v Příbyslavi - součástí skupiny i syn generála Luži Radoslav Luža

Radoslav Luža (1922-2009)

- odbojář
- politik
- exulant
- vědec

5 přítomných četníků popraveno
Karel Sojka, Bohuslav Mečír,
Stanislav Onderka, Ondřej
Otevřel, Jiří Hörner (ten popravu přežil, Navrátil nebyl v tu dobu na stanici)

Jak hodnotit smrt
četníků?

Byla to poprava,
nebo vražda?

Úvahy Radomíra Luži o popravě četníků v Příbyslavi (2002)

Pracovní list 1

Byl jsem v poválečných letech v jistých kruzích kritizován za vraždu Čechů, jak to charakterizovali, kteří za to, co se stalo Lužovi a Korešovi, nesli různou míru odpovědnosti nebo vůbec žádnou. Proti tomu jsem velmi důrazně vysvětlil, co situace v době výkonu našeho poslání nezbytně vyžadovala, a poznamenal jsem, že jsme v oněch posledních měsících války nepřímo zachránili - tím, že jsme učinili přítrž spolupráci, na kterou Němci do té doby mohli od části četníků spoléhat - množství životů. Domnívám se, že jak v tisku, tak v očích poválečných shromáždění odbojářů, i před širším soudem veřejné mravnosti jsem sebe i své druhy zprostil všech výtek.

Podnikám však přesto občasné inspekce v osamělém vězení svého svědomí, mé soukromé Špandavě, kde jsem v ozvěnou znějící pevnosti zároveň stráží i jediným vězněm. Když pohlednu do oddělení vyhrazeného četníkům, ujistím se, že se nemusím zabývat Hörnerem. Ten se odbelhal, zanechávaje za sebou kapky krve, Nemám ve svém rajonu ani starostu Honzu, jelikož jsem se nikdy nedostal do jeho blízkosti. Kdykoli prohlížím místnosti těch dvou, kteří zastřelili mého otce, Kunderky a Mečírě, vždy mohu hlásit, že tento prostor je dokonale čistý. Oba dostali, co zasloužili, a přál jsem si pouze, aby byl stejně potrestán i Navrátil. Kdyby žili, mohli klidně vraždit dál, když mohli střílet v hospodě nevinné pocestné, mohli to kdykoli zase zopakovat; jim se nemusím za nic omlouvat. Jenom Sojka, ten přehnaně horlivý četník odjinud, se v mé věznici čas od času objeví a připomene mi, že on také byl něčím otcem, a já mu musím znovu a znovu vysvětlovat, že jsem jej nemohl nechat naživu, aby vyhlásil poplach.

„Proč jste mě nevzali s sebou?“ ptá se.

„Vzít vás s sebou? A kam? Copak bych mohl přivést do našeho úkrytu četníka? Choval jste se jako typický kolaborant a ještě jste se vytahoval svou náklonností k fašismu“

„V životě by mě nenapadlo, že mě zabijete,“ odpovídá.

Dříve lidé možná chápali takové vnitřní spory, ty však dnes už i pro mne mají čím dál menší smysl. Venku je svět, kde si lidé právě dávají zmrzlinu, jedou někam autem, uklízejí nebo píšou úkoly, svět, v němž pohled na dva vrčící psy na vodítku nikoho nevyděsí a neznamená nic zvláštního. Dlouhá noc války ustupuje a místo jejích důvěrných známých strachů a úzkostí nastupuje posilující denní světlo.

LUŽA, Radomír: V Hitlerově objeti. Kapitoly z českého odboje, Torst, Praha 2006, s. 242-243

- Jak se dnes Luža dívá na smrt četníků?
- Změnily se vaše názory na otázky z úvodu lekce? Jak a proč?

Současná reflexe Radomíra Luži

Radomír Luža v roce 1996

- Jak se Luža dnes dívá na smrt četníků?
- Jak jej hodnotili politické elity v roce 1996?
- Jak se nyní díváte na úvodní otázky?

Analýza aktuálních postojů Luži a ilustrace jeho postavení ve veřejném prostoru

Vedeme žáky k vědomí, že

- jednání má dlouhodobé důsledky
- význam a výklad historické události se v čase proměňuje

Proměny politického kontextu

Politický vývoj 1945-1950

1945

volby 1946

Výsledky voleb v roce 1946				
Strana	Volba	Prostředí	Prostředí	Volba
1.	100	40,0%	---	100
2.	100	40,0%	---	100
3.	100	40,0%	---	100
4.	100	40,0%	---	100
5.	100	40,0%	---	100
6.	100	40,0%	---	100
7.	100	40,0%	---	100
8.	100	40,0%	---	100
9.	100	40,0%	---	100
10.	100	40,0%	---	100

únorový převrat

Budování diktatury

soudní procesy

sociální, ekonomická a politická změna

Krok 4

- Antropologický přístup k dějinám
- Zaměřenost na individuální příběh, společenský kontext pouze v nezbytně nutné míře
- Historický kontext „prosvítá“
- Nejasnosti v příběhu motivují žáky, aby si jeho okolnosti vyhledali sami
- Fakta jsou konzumována ve specifické sociální situaci: žáci sami chtějí porozumět příběhu

Milan Paumer (1931-2010)

Ctirad Mašín (1930-2011)

Josef Mašín (1932)

Interpretace fotografie
– co vidíte?

(mládí, běh, dychtivost,
soutěživost, útek, radost,...)

Pepa a Radek (Bratři Mašínové): zdroj:
hudební skupina Závodní ovce (2011,
3:34 min.), dostupné na
<http://bandzone.cz/zavodnioyce>

Zdroj: Obálka knihy Barbary
Masin: Odkaz. Pravdivý
příběh bratří Mašínů, Mladá
fronta 2005, archiv Milana
Paumera

Rodinná tradice

bohatá a významná rodina

otec Josef (1896-1942)

legionář
důstojník
aktivní
odbojář
(člen
skupiny
"Tři
králové")

sabotáže v roce 1945
(poškození letadel
přepřavovaných na
železnici)

sestra Zdena

babička Emma
(za války děti
vychovává)

matka Zdena
(opakovaně
nacisty vězněna)

Radikalizace bratrů Mašínových

třídní boj, politický
útlak, inscenované
procesy

sociální i ekonomický sestup rodiny
(konfiskace)

zdroj: www.ihes.cz

snaha po ozbrojeném
boji proti režimu
- snaha získat zbraně:
plán přepadů služeben
SNB

1950: poprava Milady Horákové

České století: Zabití soudruha (1951), r. Robert Sedláček, CT 2014

dostupné na youtube: Poprava Milady Horákové

Expresivita obrazu
ilustruje radikální
odlišnost politického
kontextu padesátých
let a důsledky
politického konfliktu v
této době

Formování skupiny
sympatizantů
- Zbyněk Janata, Milan
Paumer, Václav Švéda

Zdroje myšlení bratrů Mašínových

D — 21

Skupina bratří Mašíků o se Pracovní list 2

Text 1: Vzkaz Josefa Mašína dětem (z roku 1942, psaný z cely smrti se dostal až 1945)

trahé muže děti!

posílám vám poslední svůj pozdrav před svým odchodem na věčnost. Poslední má myšlenka je vám, a to má nejvíce tíži, neboť jste dosud ještě malí a potřebujete bytost má největší pomoc. Budete vás muset opustit. Já vás nechápu, ale až budete starší, jistě pochopíte. Nežerete za námi drabou vlnu a národ proti odvěkým našim nepřítelům – Němcům, kteří naši vlnu a národ chtějí porazit a zničit. Nechtěl jsem připsat, abyste jednou i vy byly porobenými otroky, nýbrž abyste získali svobodu a volný občanství. Pamatujte, že hájíte svobodu své vlasti a národa jsou první povinností každého vědomého občana. I vy jednou tak musíte postupovat. V tomto boj jsou poštěti. Věřím však pevně, že naše vrata věčného.

Chcete-li: MAŠÍK, Jaroslav. Dědictví. Prvního příběhu bratří Mašíků, druhé dílo Jaroslava Mašíka. Praha 2005, s. 67

Text 2: Konec války z pohledu Ctirada Mašína (záznam z roku 2010, rozhovor)

Na konci poválečné kolony Němců. Byli s nimi i muži, kteří už byli křivě na dlápe. Němci na nás neofili. Jeden přechal, druhý je tlačil. To bylo tak ut Němci byli většinou pytlí a utíkali jen zbytky. Najednou jsme slyšeli od kavalitního Němce. Oni jsme tam dobili a kouskali, co se děje. Ze prý nějakí asanici. Potřil jsme slyšeli jen. Co se tam opravdu odehrává. Nevím. Ztrácela a došlo jsme tam dobili a u Němce. Co se tam opravdu odehrává. Tam musové a několik Němců. Jeden z nich zůstal přímo u něho. Němci šli dle zbraň. Itak le něme pří. Zanevřel konvence. Pak na náměstí ze zámku vyjel valník. Tak, jak to vidíme z koncentráků. Nazi lidé, naházení na valník stříleli na zámku. Kdo byl, čím byl, jak se to stalo a proč byli odprá o no selhly ani nemaral. Se mnou to vědec: nahruko, protože Brno. Němci vydědli, to ne! Vím, že je odvezi na hřbitov, kde byli vhozeni do společné nabyt. Slyšel jsem, že druhý den tam lidé přišli a vidali, že jeden z těch mrtvých mrtvý. Tak ho dorazili a nahrukali.

Chcete-li: MAŠÍK, Jaroslav. Dědictví. Prvního příběhu bratří Mašíků, druhé dílo Jaroslava Mašíka. Praha 2005, s. 107

- Co ovlivnilo bratry Mašíkovy?
- Jaká je podle vás souvislost mezi jejich dětstvím a jím?

Text 1: Vzkaz Josefa Mašína dětem (z roku 1942, psaný z cely smrti, k Mašíkům se dostal až v roce 1945)

Text 2: Konec války z pohledu Ctirada Mašína (záznam z roku 2010, rozhovor)

- Žáci vnímají
 - Rodinné tradice
 - Dobový kontext
- Žáci analyzují
 - Co Mašíny utvářelo, jakým způsobem přemýšleli

Boj Mašínů proti režimu

Události:

- 13. září 1951: Chlumec nad Cidlinou (smrt Oldřicha Kašíka)
- 28. září 1951: Čelákovice (smrt Jaroslava Honzátka)
- 2. srpna 1952: přepadení vozu s výplatami (smrt Josefa Rošického)
- Září 1953: zapalování stohů slámy
- Říjen 1953: útěk z ČSR

Ptáme se:

- Měli Mašínové právo na odpor proti komunistickému režimu?
- Měl Ctirad právo zabít Honzátka?
- Jaké byly v dané situaci alternativy?

První vrstva otázek
směřuje bezprostředně
k hodnocení činnosti
skupiny

Analýza postojů skupiny bratří Mašínů:

- Text 3: Vzpomínky Ctirada Mašína na odchod z Československa (deníkový záznam z konce 50. let 20. století)
- Text 4: Výpověď Milana Paumera o přepadení služebny v Čelákovících (1995, výpověď v televizním dokumentu)
- Text 5: Současný postoj Josefa Mašína (2011) výňatek z rozhovoru

Druhá vrstva tázání směřuje
k analýze postojů členů
skupiny, k tomu, jak
hodnotí své činy

Ptáme se:

Jaký byl postoj bratří Mašínů vůči
komunistickému režimu?

Vyvíjel se nějak tento jejich postoj?

Jak Mašínové hodnotili příslušníky
bezpečnostních složek?

Jak hodnotíte postoj Josefa Mašína z
roku 2011?

Ozbrojený odpor proti totalitnímu režimu

Pracovní list 4

	Případ Radomíra Luží	Případ bratrů Mašínových
Kde se to stalo?	Hřiště a Příbyslav	Čelákovice
Co se stalo?	Čeští četníci sloužící okupační moci zabili při kontrole dokladů jednoho z vůdců českého odboje generála Lužu. Zřejmě jednali z přehnané horlivosti. V odvetu za tento čin přepadli partyzáni četnickou stanici, ze které tito četníci pocházeli a popravili všechny četníky, kteří se tam nacházeli. Z pěti četníků pouze dva byli účastníky zabíjení generála Luží. Partyzánskou jednotku vedl generálův syn Radomír.	Bratři Mašínové ve spolupráci s kamarády obsadili stanici SNB s cílem získat zbraně pro boj s komunistickým režimem. Přítomného strážmistra SNB zabili, aby je později nemohl identifikovat. Získané zbraně měli v úmyslu použít k boji s režimem. Otec bratrů byl hrdina druhého odboje, který úspěšně bojoval proti nacistům, ale nakonec byl zatčen a popraven.
Kdy se to stalo?	26. 10. 1944	28. 9. 1951
Jaké bylo v té době v českých zemích politické zřízení?		
Jaká bylo v té době mezinárodní situace?		
V čem spatřujete podobnost těchto činů?		
V čem se tyto činy podle vás lišily?		
Jak oba činy hodnotíte?		

Rozdělte se do dvojic. Představte si, že jste novináři, kteří narazili na tyto dva příběhy. Jeden z vás napíše o Radomíru Lužovi, druhý o bratrech Mašínech. Při psaní článku využívejte i učebnici a další zdroje (odbornou literaturu, internet).

Závěr námětu: srovnání a hodnocení

- Kumulativní efekt postupně získávaných informací
- Závěrečná syntéza propojuje dílčí analytické závěry
- V závěrečné diskusi necháme zaznít celé spektrum názorů
- Učitel má také právo na názor

Námět 3: Vzpomínání na Mašíny

- <http://dejepis21.cz/vzpominani-na-masiny>
- <https://prezi.com/ayerpjyntf7d/masinove-ve-verejnem-prostoru/>
- Žáci se seznamují s vyprávěním o Mašínech ve veřejném prostoru, identifikují rozdílné způsoby vyprávění v různých dobách, všímají si závislosti formulací mašínovského příběhu na politických poměrech.
- Žáci analyzují veřejné debaty o Mašínech, všímají si rozdílů mezi přístupy diskutujících.
- Žáci registrují rozdílné představy o minulosti, posuzují hodnověrnost těchto představ, zaujímají vůči těmto představám vlastní stanovisko.

Evokace

30 případů majora Zemana (díl z roku 1951 – Strach): r. Jiří Sequens, 1979

Úvodní brainstorming

- Ví někdo, z jakého zdroje pochází tato scéna?
- Jak lze charakterizovat politický program July? Jakou má sociální roli? (právník, politik, voják, dobrodruh atd.)

Klip nám slouží nejen jako reprezentace dobového narativu, ale i jako evokace mašínovského příběhu.

Rozšíření analýzy

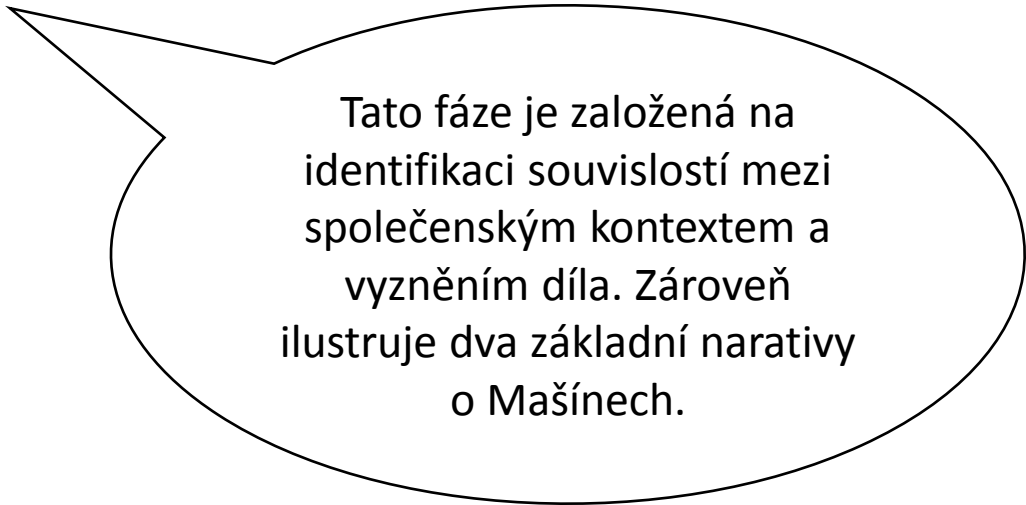
Reprezentace Mašínů v literatuře:

- TEXT 1: 2004 (Jan Novák: Zatím dobrý, s. 18)
- TEXT 2: 1985 (František Vrbecký: Mrtví nemluví, s. 79 a 82–83)
- TEXT 3: 1966 (Rudolf Jánský: Tady bezpečnost, s. 107–108).

Na závěr této fáze námětu pustíme píseň skupiny Závodní ovce „Pepa a Radek (bratři Mašínové)“: <http://bandzone.cz/zavodnioyce>

Ptáme se

- *Který z těchto textů se podobá úvodní ukázce?*
- *Identifikujte dobu vzniku textu. Své rozhodnutí doložte a zdůvodněte.*
- *Jak jsou představeny motivace bratří Mašínů, jak jsou představeni samotní Mašínové?*
- *V čem se texty liší?*

Tato fáze je založená na identifikaci souvislostí mezi společenským kontextem a vyzněním díla. Zároveň ilustruje dva základní narativy o Mašínech.

Analýza debaty z roku 1995

Aréna. Debatní pořad ČT, 29. 8. 1995
<https://www.youtube.com/watch?v=TKFJbkLdiOs>

Účastníci debaty:

- **JUDr. Miroslav Kříženecký** – právník, advokát. Působil ve vojenské prokuratuře už před rokem 1989, tehdy i člen KSČ, v roce 1990 se stal hlavním vojenským prokurátorem, v roce 1994 odešel do advokacie, v roce 2003 se stal kandidátem KSČM na post prezidenta.
- **JUDr. Pavel Rychetský** – právník, soudce. V letech 1966–69 člen KSČ, signatář Charty 77, v roce 1990 generální prokurátor, téhož roku místopředseda federální československé vlády (člen OF, později OH), v letech 1992–1996 advokát, od roku 1996 senátor za ČSSD, v letech 2002–2003 ministr spravedlnosti, od roku 2003 ústavní soudce.
- **Vladimír Řezáč** – levicový politik, v letech 1990–1993 člen KSČ, později KSČM, 1994–1996, člen ČSSD, poslanec v parlamentu (zemřel 1996).
- **JUDr. Vojtěch Filip** – komunistický politik, v letech 1990–1992 poslanec ve Federálním shromáždění, od roku 1996 poslanec v českém parlamentu, od roku 2005 předseda KSČM, v osmdesátých letech spolupracovník StB.
- **MUDr. Miroslav Rošický** – synovec zavražděného.
- **JUDr. Milan Hulík** – obhájce disidentů za normalizace, signatář Několika vět, po roce 1989 člen prověřkových komisí pro některé bezpečnostní sbory, poradce generálního prokurátora, advokát, v devadesátých letech krátce člen DEU, v roce 2011 kandidoval neúspěšně do senátu za ANO.

Analýza obsahové i formální stránky diskuse

- *Jaké jsou výchozí pozice obou stran sporu?*
- *Kdo má více prostoru v debatě?*
- *Jaká je pozice moderátora, jaký slovník moderátor používá?*

Rekapitulace

Seriál 30 případů majora Zemana: díl z roku 1951: Strach

1979

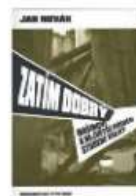
Ota Rambousek vydává knihu o Mašíněch, která se stává bestsellerem

1989 1990

Martin Vadas točí dokument "Země bez hrdinů, země bez zločinců"

1995

Jan Novák vydává knihu "Zatím dobrý. Mašínovi a největší příběh studené války"

2004 2008

2010

2011

Komunistický režim

Demokratický režim

Mirek Topolánek udělil Mašínům plaketu předsedy vlády

Přemysl Sobotka udělil bratrům Mašínům "Pamětní list senátu"

Alexandr Vondra vyznamenal Mašíny "Zlatou lípou"

zemřel Milan Paumer - veřejný pohřeb

zemřel Ctirad Mašín - pohřeb v USA

Byl přijat zákon o třetím odboji

Analýza debaty z roku 2013

Předvolební debata v Plzeňském kraji, ČT, 3. 10. 2013

Vít Bárta /Úsvit/

Milan Chovanec /ČSSD/

Václav Krása /KDU-ČSL/

Jan Kůrka /SPOZ/

Jiří Pospíšil /ODS/

Karel Šidlo /KSČM/

Josef Vozdecký /ANO/

Marek Ženíšek /TOP 09/

- Jak je debata vedená? Jaká je pozice moderátorky?
- Jak se vyjadřují jednotliví řečníci? Jaký je jejich názor na Mašíny?
- Pokuste se vytvořit osu sympatie-nesympatie k Mašínům a jednotlivé politiky na ni zařadit.

Srovnání obou debat

- Jaké jsou pozice moderátorů v obou debatách?
- Jaký je rozptyl názorů v obou debatách?
- Jaký závěr z tohoto srovnání můžeme učinit?

Mašínové ve veřejném prostoru a ve škole

Příběh Mašínů jako ponorná řeka

- Součástí české debaty od sedmdesátých let 20. století
- Překrývání jednotlivých vrstev příběhu
- Minulost jako politikum

Mašínové jako téma pro kontroverzi ve výuce

- Bezpečný prostor pro ujasňování stanovisek
- Legitimita násilí, jednání lidí v mezních situacích
- Ilustrace konstruktivity příběhu a jeho proměn v čase
- **Výstupem je i schopnost akceptovat odlišný názor**

Děkuji za pozornost

jaroslav.pinkas@ustrcr.cz